

Steun voor Oekraïne en de nieuwe Koude Oorlog

Prof. Dr. Frans Osinga
Hoogleraar War Studies
Universiteit Leiden

1. Inleidende beschieting

Europa wordt geconfronteerd met de grootste oorlog op het Europese continent sinds 1945. De oorlog in Oekraïne gaat ten eerste over het overleven van Oekraïne als land, als natie, als cultuur en als identiteit. Voor Oekraïne gaat het om een existentiële oorlog.

Maar de oorlog gaat ook over de toekomst van Europa: de liberale waarden, de rechtsorde, de pluriformiteit en het culturele erfgoed dat Europa is, en de instituten die Europa vormen en beschermen. Rusland zegt onomwonden dat het een oorlog tegen het Westen is en geeft regelmatig aan dat na Oekraïne de honger niet is gestild. En Rusland heeft het vermogen om binnen 3-8 jaar de verloren militaire capaciteiten weer aan te vullen en een dreiging te vormen voor Europa. Na twee jaar is de tijd aangebroken om de schroom, de zorg voor provocatie en escalatie te laten varen en een meer robuuste koers uit te zetten.

Zowel de NAVO als de EU alsmede de individuele lidstaten hebben, met enige vertraging, Oekraïne inmiddels veel steun geleverd in het besef dat niet alleen humanitaire belangen en de internationale rechtsorde grof worden geschonden, maar dat ook de directe veiligheidspolitieke belangen van Europese landen bedreigd worden. Steun nu en in de toekomst aan Oekraïne dient dan ook tevens de toekomstige veiligheid van Europa. Nederland heeft terecht, in navolging van andere landen, een bilaterale veiligheidsgarantie gegeven waarin toekomstige steun wordt beloofd.

De NAVO heeft in 2022 een nieuw Security Concept ontwikkeld en daarmee ook een nieuwe en veel geloofwaardigere afschrikingsstrategie omarmd, een strategie die meer dan 2% BNP voor defensie-uitgaven zal vergen, en veel meer militaire capaciteiten. De EU heeft veel financiële steun toegezegd aan Oekraïne. Zeer recent is ook een nieuwe ambitieuze strategie ontwikkeld waarmee wordt beoogd de Europese wapenindustrie te stimuleren, ook i.v.m. de veranderende trans-Atlantische relatie.

Nederland heeft Oekraïne vanaf het begin van de oorlog veel steun geleverd. Het dient bilateraal en in coalitieverbanden de steun te continueren. Daarnaast moet het ook initiatieven nemen, t.b.v. de steun aan Oekraïne en t.b.v. de eigen veiligheid op

langere termijn om in Nederland de militaire industriële productiecapaciteit te vergroten.

2. Vanaf 2014 heeft het Westen signalen van Russische agressie genegeerd.

De annexatie van de Krim in 2014 maakte onomstotelijk duidelijk wat de agenda van het Kremlin was. Enerzijds heeft de NAVO toen snel gereageerd. Tijdens de top in Wales in de zomer van 2014 werd verklaard dat niet langer crisisbeheersingsoperaties maar bondgenootschappelijke verdediging en Art 5 weer centraal stonden voor de NAVO-lidstaten. Er werden concrete maatregelen getroffen om de afschrikingsstrategie weer geloofwaardig te maken. De oprichting van de VJTF en EFP-eenheden getuigen hiervan, evenals het opzetten van een permanente air policing operatie boven de Baltische staten. De VS breidde haar presentie in Europa weer fors uit en zette een “deterrence initiative” op. Oekraïne werd daarnaast ondersteund in de vorm van militaire training en oefeningen, uitgevoerd door diverse landen, waaronder de VS en het VK. NAVO-lidstaten werden dringend opgeroepen de defensie-inspanningen te vergroten.

Waar China en Rusland in tien jaar tijd de defensie-uitgaven deden stijgen met respectievelijk 600% en 300%, daalde in Europa de collectieve defensie-uitgaven tot 2014. Die stegen tot 2022 slechts met 20%. De NAVO constateerde dan ook dat de capaciteiten voor grootschalige operaties in het hoge deel van het geweldspectrum veruit ontoereikend waren en dat, vanwege het zogenaamde A2/AD probleem (anti-access/area-denial) en de militaire tekortkomingen in Europa in een tijd van escalatie de NAVO Art 5 niet zou kunnen garanderen aan de Baltische staten. Rusland had aan de grens met de Baltische staten en Polen grote aantallen luchtafweer en grondgrond raketssystemen geplaatst. In een confrontatie zou dit het nauwelijks mogelijk maken om de EFP-eenheden te beschermen noch te versterken.

Ook de EU constateerde in haar nieuwe veiligheidsstrategie uit 2016 dat Europa in een tijd was beland waarin het met existentiële dreigingen werd geconfronteerd. Naast de migratiestromen vanuit het Middellandse zeegebied, die in diverse landen tot polarisatie en destabilisering leidden, wees de EU op de agressie vanuit Rusland en de tegelijkertijd verslechterende trans-Atlantische relatie.

In datzelfde jaar waarschuwde het Kremlin tijdens de bekende jaarlijkse security conference in München dat Rusland en het Westen in een nieuwe koude oorlog terecht waren gekomen. De EU, net als de NAVO en vele denktanks en analisten wezen ook op het feit dat Rusland intensief diverse ongewenste beïnvloedingactiviteiten ondernam (zogenaamde hybride dreigingen) in meerdere Europese maatschappijen (waaronder Nederland) en de VS, alles met het oog op het ondermijnen van maatschappelijke processen en democratische instituten, het polariseren van publieke debatten en het verzwakken van de eendrachtigheid binnen de NAVO en de EU.

De onderliggende Russische agenda was uiteindelijk de inlijving van de oost Europese landen, nu lid van de EU en NAVO, lang geleden onder het juk van Rusland. Rusland wil terug naar de invloedssferen en bufferstaten van weleer. Het beschouwt het Westen als zwak, maar ook verderfelijk met haar liberale waarden en daarmee ook een bedreiging voor de in de ogen van het Kremlin superieure Russische beschaving. Het westen is niet minder dan een existentiële dreiging waar op langere termijn geen compromis mee is te sluiten maar die moet worden vernietigd, ofwel door middel van ondermijnende activiteiten van binnenuit, dan wel met militaire intimidatie en zo nodig geweld.

Ook rapportages en studies van AIV, de Teldersstichting, de WRR en de jaarlijkse strategische monitors van Clingendael en HCSS waarschuwden voor de snel verslechterende veiligheidspolitieke situatie in en om Europa (ook in het licht van Brexit en de politiek van Trump). Er werd gewezen op de intensiever wordende geopolitieke competitie en de zorgwekkende proliferatie van moderne wapensystemen die de militaire superioriteit van het Westen snel uitholde, zoals ook het Ministerie van Defensie al in 2018 aan het parlement met de nodige zorg communiceerde.

Tegen die achtergrond is het uiterst merkwaardig dat, op de Oost-Europese landen na, de meeste Europese landen (waaronder Nederland) deze ontwikkelingen niet vertaalden in nieuw en robuust veiligheid- en defensiebeleid. De 'sense of urgency' verdampte al na 2-3 jaar. Vandaar dat de Britse minister van Buitenlandse Zaken Cameron recent terecht de waarschuwend opmerkte dat Europa beland is in een politieke context die lijkt op 1938.

3. Europa heeft een kans onbenut gelaten om Rusland af te schrikken

Vanaf oktober 2021 waarschuwde het Witte Huis voor de opbouw van de Russische eenheden langs de grens van Oekraïne en gaf aan dat het over inlichtingen beschikte die overtuigend aangaven dat deze eenheden na de gebruikelijke oefeningen niet huiswaarts zouden keren maar langs de grens zouden blijven om in de winter van 2024 een inval te plegen. De doelstelling was met een snelle fait accompli operatie vanuit het noorden het Zelensky-regime te verdrijven, de Oekraïense strijdkrachten te overrompelen en vervolgens het land volledig te bezetten en in te lijven. Poetin had al in een essay zijn obsessie met Oekraïne uiteengezet. Daarin stelt hij dat Oekraïne geen eigen identiteit en cultuur kent maar Russisch is.

Waar de VS dreigde met sancties en uitbreiding van de militaire aanwezigheid in Europa en op die wijze diplomatieke druk uit oefende op Rusland, hamerden Europese leiders op het belang van de-escalatie. Poetin buitte dit uit door intimiderende dreigingen te uiten over escalatie. Er kan zelfs worden geconcludeerd dat met name Europa zichzelf afschrikte en de strategische calculatie voor Poetin vergemakkelijkte door (1) verdeeldheid ten toon te spreiden; (2) de voortdurende roep om de-escalatie zonder daadwerkelijke repercussies in het vooruitzicht te stellen; (3) de wens om de energietoevoer niet te verstoren; (4) expliciet te uiten dat Europa

zich niet actief militair zou inmengen mocht een oorlog uitbreken. De VS en Europa besloten voorts in aanloop naar de oorlog om de diplomatieke en militaire aanwezigheid in Oekraïne te verminderen.

Eenzijds heeft het Westen een directe confrontatie met Rusland en mogelijke escalatie weten te voorkomen. Maar door het ontbreken van een georkestreerde geloofwaardige deterrence diplomatie zag Poetin de deur geopend om de oorlog te beginnen. Zijn plan om snel een politieke omwenteling te forceren was tevens gericht om een Westerse daadkrachtige reactie – waar naar verwachting veel tijd mee gemoeid zou zijn – voor te zijn. Josef Borrell van de EU heeft in september 2022 erkend dat het Westen wellicht een instrument had kunnen inzetten waarmee de strategische calculatie voor Poetin in ieder geval minder eenduidig zou zijn geworden: het Westen had voorafgaande aan 24 februari net als in de voorafgaande jaren gezamenlijke oefeningen kunnen opzetten in Oekraïne, inclusief luchtverdediging. Daarmee had de risico afweging om in directe confrontatie te komen bij Poetin gelegen. Die ligt nu bij het Westen.

4. Steun is laat op gang gekomen, maar Nederland nam terecht het voortouw

Vanaf het begin van de oorlog hebben diverse landen, waaronder Duitsland en de VS, uitzending van militairen naar Oekraïne expliciet uitgesloten. Ongewenste escalatie is daarmee voorkomen en Rusland werd het narratief ontnomen dat dit een oorlog tegen de NAVO is. Militaire steun bestond initieel uit helmen, klein kaliber munitie, medische voorzieningen en systemen voor nabij-verdediging tegen vliegtuigen en tanks.

Vanaf de zomer 2022, als duidelijk is dat Kiev het overleeft, neemt de bereidheid toe meer geavanceerd materieel te leveren. Dit resulteert in de levering van artillerie, pantser-houwitser, swiftblade drones, pantserwagens, munitie en counter-battery radars. De oorlogsmisdaden die in Bucha, Irpin en Mariupol worden geconstateerd, versterken de bereidheid om meer en sneller steun te leveren. Dit betreft financiële steun voor wederopbouw van vernietigde infrastructuur en steden. Vele landen leveren daarnaast ook financiële steun waarmee Oekraïne militaire middelen in het buitenland kan kopen.

Nederland neemt bovendien het initiatief met de VS om in Tsjechië verouderde tanks te moderniseren en te leveren aan Oekraïne. Wanneer Rusland in het najaar van 2022 intensieve aanvallen uitvoert op de energie infrastructuur van Oekraïne met kruis- en ballistische raketten en drones, verklaart de EU Rusland tot terreurstaat. De EU heeft naast de sancties tegen Rusland ook diverse initiatieven voor steun voor Oekraïne genomen waaronder een forse maatregel ter waarde van 50 mld. De roep van Zelensky om meer luchtafweercapaciteit te leveren, wordt gehonoreerd door diverse landen. Nederland levert daarom begin 2023 Patriot systemen. Al eerder (in augustus 2022) lanceerde dit kabinet het initiatief om, na goedkeuring van de VS, F-16s te leveren en vliegers daarvoor te trainen. Daarmee wordt ook op termijn de luchtverdediging versterkt. Samen met Oost-Europese lidstaten en Denemarken

levert Nederland relatief een grote bijdrage wanneer dit wordt uitgedrukt in percentage van het BNP.

5. Voorbij de zorg voor provocatie en rode lijnen

Beslissingen over uitbreiding van militaire steun werden echter voortdurend vergezeld van uitingen over zorg m.b.t. mogelijke provocatie van Rusland en escalatie. Telkens werd vermoed dat er een Russische rode lijn was die wellicht werd overschreden. Russische retoriek, waarbij Rusland frequent niet aarzelde impliciet en soms expliciet te dreigen met nucleaire escalatie, voedde deze angst. Maar Rusland buitte de angst ook uit. De voortdurende zorg voor escalatie heeft de besluitvorming over, en de levering van steun soms aanzienlijk vertraagd. Te denken valt aan de langdurige discussies begin 2023 over de levering van Westerse tanks, de Amerikaanse ATACMS en meer actueel in Duitsland de levering van de Taurus raketten. In Duitsland rept Bondskanselier Scholtz steeds over de noodzaak om iedere zweem van directe betrokkenheid bij de oorlog te voorkomen. De vertraagde levering heeft een negatieve impact gehad op het Oekraïense tegenoffensief in de zomer van 2023.

Na daadwerkelijke levering van nieuwe soorten steun bleven tastbare consequenties echter uit. En de keerzijde van de zorg over vermeende rode lijnen is dat Rusland voortdurend wordt geïnformeerd over wat het Westen i.i.g. niet zal doen. Europese leiders moeten stoppen met de zorg voor denkbeeldige rode lijnen, zo stelden ook recent onder meer Landsbergis (Min Buza Litouwen) en Kallas (premier van Estland) terecht. Op 5 maart herhaalde president Macron dit. Effectieve diplomatie vereist juist dat de druk op Rusland wordt verhoogd, de bereidheid tot noodzakelijke escalatie niet wordt ontkracht, en Rusland in onzekerheid blijft over de aard en duur van de Westerse steun.

6. Industriële oorlogvoering vereist veel meer steun

De kritiek van Oekraïne, diverse Europese politieke leiders en analisten is terecht als zij stellen dat het Westen slechts voldoende steun levert zodat Oekraïne niet verliest. Deze steun is echter te weinig om Oekraïne te laten winnen, ondanks ferme uitspraken in de zomer van 2022 van diverse Westerse leiders dat Rusland niet mag winnen op het slagveld. Rusland heeft een uitputtende attritie oorlog ontketend: industriële oorlogvoering waarin de partij wint die bereid is de meeste verliezen te lijden en daarnaast de grootste militaire productiecapaciteit heeft. Al in de zomer van 2022 bleek Rusland dagelijks 30000 granaten te verschieten. Dit leidde ertoe dat toen al de Secretaris-Generaal van de NAVO de lidstaten opriep om met urgentie naar de efficiënte maar ook beperkte militaire productiecapaciteit in Europa te kijken en snel de munitievoorraden te vergroten voor de eigen verdediging en om Oekraïne te kunnen blijven ondersteunen. Europa lijkt pas sinds enkele maanden actie te ondernemen n.a.v. de waarschuwing van zomer 2022.

Rusland is inmiddels begonnen met het inrichten van een oorlogseconomie en besteed al 30% van de overheidsuitgaven aan de oorlog. Meer steun is dan ook

essentieel voor Oekraïne. De munitievoorraden slinken fors en leiden tot de noodzaak tot rantsoenering aan het front en geleidelijke terugtrekkende bewegingen. De voorraad luchtverdedigingsraketten – waarvan al meer dan 5000 zijn verschoten ter verdediging van de frontlinie en steden – slinkt eveneens snel.

Enkele grote landen kunnen naar verhouding veel meer leveren. Momenteel is het natuurlijk het uitblijven van steun vanuit de VS dat een grote negatieve impact heeft op het voortzettingsvermogen van Oekraïne. Maar *overall* is Europa traag in het vergroten van de militaire industriële basis, wat pijnlijk tot uiting is gekomen in de vertraagde levering van de beloofde 1000000 artilleriegranaten.

Meer steun is nodig, en snel. Dit vereist uitbreiding van militaire industriële capaciteit van Europa, ook in Nederland. De EU laat ook hier zich niet onbetuigd en heeft diverse beleidsinitiatieven genomen en gelden gereserveerd om de wapenindustrie in Europe te stimuleren, en daarbij ook de afhankelijkheid van leveringen van wapens en essentiële grondstoffen en onderdelen van buiten EU te verkleinen.

7. Directere steun moet serieus ter tafel komen

Recent heeft president Macron een steen in de diplomatieke en strategische vijver gegooid door te stellen dat Rusland verslagen moet worden en dat positionering van Westerse militairen in Oekraïne niet moet worden uitgesloten. Het Élysée gaf als voorbeelden het leveren van logistieke steun, het verzorgen van training ter plekke maar ook het helpen met bijvoorbeeld luchtverdediging.

Door deze uitspraak, die enkele dagen later werd herhaald, werd Duitsland onder druk gezet om de Taurus te leveren en de Franse rol als Europese leider benadrukt. Duitsland en enkele andere landen reageerden direct dat deelname van eigen troepen aan de oorlog “nicht im frage ist”. Dit was echter niet de strekking van Macron’s uitspraak. Het betrof een signaal aan Poetin dat de limiet van Westerse steun wat Macron betreft nog niet is bereikt. Het ontkracht ook het narratief waarmee Rusland de Westerse social media bestookt: Rusland heeft al gewonnen dus nog langer en meer steun geven heeft geen zin; Rusland kan het langer volhouden; het Westen is moe en verdeeld.

Het was wellicht eleganter geweest als Frankrijk deze stellingname had gecoördineerd met andere Westerse partners en Frankrijk zelf ook militaire steun levert die meer in verhouding staat tot haar internationale status en draagkracht. Maar het was strategisch en diplomatiek een nuttige retorische stap. Nederland, Canada, Tsjechië en enkele Baltische Staten, hebben inmiddels laten weten zich te kunnen vinden in die strekking van Macron’s woorden.

Ook om humanitaire en operationele redenen is meer directe steun zoals hierboven genoemd goed te verdedigen. Al sinds het begin van de oorlog bijvoorbeeld roept Zelenski om een no-fly zone en hulp bij luchtverdediging. Dergelijke steun, net als medische en logistieke steun in het land is defensief van aard, beschermt burgers en

civiele infrastructuur en maakt het Oekraïne mogelijk om schaarse personele en materiele capaciteit richting het front te dirigeren. In plaats van dit soort steun a priori expliciet uit te sluiten, is het agenderen ervan en het opheffen van het diplomatieke taboe een juiste stap, ook in de context van dwangdiplomatie.

8. Steun, afschrikking en de problemen van de Europese militaire industrie.

Meer steun en langdurige steun is noodzakelijk voor het voortbestaan van Oekraïne en daarmee ook voor de toekomstige veiligheid van Europa. De oorlog en de moeizame levering van de steunpakketten hebben echter pijnlijk blootgelegd hoe gering het militaire voortzettingsvermogen van Europa en ook Nederland is. Voorraden munitie van allerlei soort zijn snel geslonken. Steun aan Oekraïne, de afhankelijkheid van niet-Europese leveranciers, en het besef dat Europa in een tijdperk van industriële oorlogvoering ver achter de feiten aan loopt, zeker wanneer de VS minder dan voorheen bijdragen kan leveren tijdens een crisis, dwingen Europa om de Europese defensie-industrie snel en aanzienlijk te verstevigen.

De Europese industrie is, vergeleken met de Amerikaanse, bescheiden (84 mld. omzet versus 193 mld. in de VS). De Europese is bovendien sterk gefragmenteerd, kent nationaal kleine markten en producenten werken op basis van “made to order”. De industrie kan daardoor niet snel opschalen. Europa is bovendien voor 75-90% van met name China afhankelijk waar het grondstoffen betreft die essentieel zijn voor de munitieproductie. De noodzaak om steun te leveren, kort gezegd, maakt duidelijk wat er nodig is voor de veiligheid van Europa zelf. Ter illustratie: Europa kan momenteel jaarlijks rond 230.000 artilleriegranaten produceren. Dat is net genoeg om de Oekraïense behoefte van een maand af te dekken.

De EU stimuleert met een fors budget en een nieuwe strategie de Europese defensie-industrie. Maatregelen betreffen onder meer vraagbundeling (in 2028 moet 40% gezamenlijk worden aangeschaft), meer besteding in Europa (in 2030 moet dat minstens 50% zijn), vergroting van de productiecapaciteit in Europa, versterking van de R&D en innovatievermogen zodat ook hier leading edge militaire systemen kunnen worden ontwikkeld en geproduceerd. Tegelijkertijd moet dit de afhankelijkheid verminderen van cruciale componenten en grondstoffen (via de zgn Chips Act en Critical Raw Materials Act). Daar is haast bij geboden gezien de problemen die Oekraïne ervaart aan het front en de inschatting m.b.t. het tempo waarop Rusland haar militaire capaciteiten kan regenereren.

De Russische dreiging bestaat wellicht niet zozeer uit een massale aanval over een breed front zoals werd verwacht tijdens de Koude Oorlog. Een waarschijnlijker scenario is een Russische poging om met een beperkte inval in bijvoorbeeld een van de Baltische staten de NAVO lidstaten voor een fait accompli te plaatsen waarmee de cohesie van het bondgenootschap wordt getest alsmede de bereidheid om Art 5 af te kondigen en daadwerkelijk collectief militair in actie te komen. Dit zal gepaard gaan met allerlei hybride ondermijnende activiteiten in Europese landen. Het vooruitzicht op een langdurige attritie oorlog zoals momenteel woedt in Oekraïne

kan er toe leiden dat de noodzakelijke eendracht ontbreekt. Dit is het scenario dat de nieuwe NAVO afschrikingsstrategie gebaseerd op “deterrence by denial” moet voorkomen en waartoe uitbreiding van Europese capaciteiten zich op moet richten. Er moet een geloofwaardige verdediging in het oosten komen gecombineerd met het vermogen om een gewapend treffen lang vol te houden.

9. Versterking en uitbreiding van de Nederlandse militaire industrie

Naast de uitstekende EU-initiatieven nemen diverse landen (ook kleinere) met voortvarendheid stappen om i.i.g. voor hun eigen land, en in het verlengde daarvan voor Oekraïne, voldoende artillerie en andere munitiesoorten te produceren. Op het eerste gezicht laat Nederland zich zeker niet onbetuigd: het financiert internationale projecten die moeten leiden tot levering van munitie en wapensystemen aan Oekraïne. Daarnaast maakt het onderdeel uit van een groep landen die de productie van patriot raketten in Duitsland mogelijk maakt evenals de aankoop van een grote voorraad artilleriemunitie in een land buiten Europa die Tsjechië heeft ontdekt. Nederland investeert terecht fors in de aanschaf van wapens en munitie in het buitenland zodat op korte termijn Oekraïne ondersteund wordt en de strijd kan voortzetten.

De kans op een begin van onderhandelingen die kunnen leiden tot een bestand en einde van de oorlog is momenteel nihil. Rusland heeft haar doelstellingen niet veranderd en acht voortzetting van de oorlog in haar voordeel. Zelensky heeft terecht er geen enkel vertrouwen in dat Rusland een bestand zal nakomen en een bestand slechts zal beschouwen als een strategische pauze. Met hem acht 80-90% van de Oekraïense bevolking concessies onbespreekbaar, mede in het licht van de oorlogsmisdaden die Rusland heeft begaan en de onvoorstelbare schade die aan Oekraïne is toegebracht.

Om ook op langere termijn zeker te zijn dat steun aan Oekraïne kan worden geleverd, maar ook voorraden voor de Nederlandse krijgsmacht op orde zijn, moeten nu nieuwe fundamenten worden gelegd voor versterking van de Nederlandse militaire industrie. Daarmee kan leveringszekerheid worden gecreëerd m.b.t. kritieke categorieën munitie. Nederland moet niet alleen bereid zijn om gelden in het buitenland te investeren t.b.v. steun aan Oekraïne maar ook om t.b.v. de eigen defensie ervoor te zorgen dat de afhankelijkheid van buitenlandse leveranciers wordt verminderd. De afgelopen twee jaar toont dat Nederland vanwege de beperkte productiecapaciteit in Europa niet per se vooraan de rij staat als het in buitenlandse producenten orders plaatst.

Vanwege de toegenomen Russische dreiging, en de daartegen ontwikkelde nieuwe afschrikingsstrategie van de NAVO – de forward defend and deterrence strategie – kennen alle NAVO-lidstaten een verhoogde behoefte aan wapensystemen, ondersteunend materieel en munitievoorraden. Die behoefte neemt verder toe door de toenemende twijfel over de garantie dat de VS bij een opdoemende crisis daadwerkelijk bereid is of in staat zal zijn het huidige niveau aan militaire bijdragen

voor Europese verdediging te leveren. Niet alleen een herverkiezing van Trump maar ook een crisis in de Zuid-Chinese Zee kan voor de VS aanleiding zijn om haar militaire capaciteiten in Europe te verminderen. Dit betreft zogenaamde strategische enablers (denk aan verkenningsmiddelen, elektronische oorlogvoering, 5th generation fighters, commandovoering, air-to-air refuelling) maar ook voorraden munitie voor onder meer luchtafweersystemen (Patriot en NASAM AMRAAM) en long range strike (denk aan kruisraketten, en JASSM).

In de industriële en kennisinfrastructuur liggen geen obstakels om productiecapaciteit te genereren m.b.t. onderdelen van munitie en/of de assemblage daarvan. Er is voldoende expertise in Nederland om zelfstandig dan wel in de vorm van licentieovereenkomsten of in de vorm van joint ventures met buitenlandse firma's ontwikkel- en productiecapaciteit op te zetten. In het verleden assembleerde Fokker volledige F-16s, en nog steeds kent Nederland een hoogwaardige lucht- en ruimtevaartsector. De Nederlandse maritieme industrie is uitstekend in staat om moderne fregatten te ontwikkelen en te bouwen. De ICT-sector is ook van hoog niveau evenals de expertise op het gebied van radartechnologie.

In de publieke discussies betreft steun aan Oekraïne en uitbreiding van de productiecapaciteit momenteel vooral artilleriemunitie. Maar dat is onnodig inperkend. Gezien de realiteit in Oekraïne waar dat land zoals al vermeld ruim 5000 luchtafweerraketten heeft moeten lanceren tegen ballistische- en kruisraketten, is het raadzaam om ook de productie van dergelijke soorten munitie te stimuleren t.b.v. de lucht- en raketverdediging in Europa. Datzelfde geldt voor anti-tank wapens en types zoals AMRAAM raketten die zowel door gevechtsvliegtuigen als NASAM-luchtafweersystemen kunnen worden gelanceerd.

Het stimuleren van het opzetten van een dergelijke wapenindustrie vereist financiële zekerheid, wellicht leningen, bouwvergunningen, lange termijn orders, etc., maar vooral een ondernemende overheid die bereid is in het kader van onze veiligheid nieuwe paden te bewandelen en niet alleen orders te plaatsen bij buitenlandse wapenfabrikanten maar ook belastinggeld te investeren in Nederlandse defensie-industrie

10. Tot slot: 1938 en de vele grote belangen die nu op het spel staan

Ten eerste zijn er humanitaire belangen. Er staan vele Oekraïense levens op het spel. Terecht heeft Nederland, net als het VK, Frankrijk, Canada en Duitsland een bilaterale veiligheidsgarantie afgegeven. Het is voor Oekraïne daadwerkelijk een existentiële oorlog. Zonder garantie van langdurige en grootschalige materiele en financiële steun is de kans groot dat Rusland op termijn de genocidale doelstellingen zal bereiken. Rusland voert een totale oorlog: het vecht niet alleen tegen de Oekraïense krijgsmacht maar nietsontziend tegen de gehele Oekraïense maatschappij. De schade aan civiele infrastructuur, huizen en economie bedraagt inmiddels enkele honderden miljarden Euro's. Duizenden burgers zijn al omgekomen. Oekraïense kinderen worden naar Rusland gedeporteerd. Rusland

ontvolkt bezette gebieden en vervangt de leegloop met Russische burgers. Medvedev gaf het op 4 maart ruitelijk toe dat Oekraïne vernietigd moet worden als zelfstandig land, als identiteit en als cultuur. Meer nog dan destijds in Afghanistan of de Balkan waar ook Nederland jarenlang operaties heeft uitgevoerd en financiële steun heeft geleverd, staan hier humanitaire belangen op het spel. Dat rechtvaardigt en vereist langdurige en grootschalige steun.

Ten tweede gaat steun aan Oekraïne om onze eigen en Europese veiligheid en defensie. Met steun van het Westen maakt Rusland geen kans. De Europese collectieve economische kracht stijgt ver uit boven die van de Russische. Er is wat dat betreft geen reden waarom Europa ook zonder de VS er niet in zou kunnen slagen om Oekraïne adequaat te ondersteunen. Wat in de eerste weken niet is gelukt en heeft geleid tot meer dan 400.000 Russische militaire slachtoffers en de uitschakeling van 50% van haar conventionele landstrijdkrachten, zal ook het komend jaar niet lukken, mits de steun wordt gecontinueerd en uitgebreid. Niet het geld maar de Westerse politieke wil en eendracht zijn de kritische succesfactoren.

En puur analytisch bezien, hoe langer Oekraïne het kan volhouden met Westerse steun, hoe meer verliezen het kan toebrengen, hoe meer tijd Europa wint om de toekomstige defensie op orde te krijgen, militaire capaciteiten uit te breiden voor de nieuwe betere afschrikkingsstrategie en munitievoorraden aan te leggen voor een mogelijke slijtageslag, het kenmerk van industriële oorlogvoering.

In meer abstractie zin toont voortdurende en uitgebreide steun, gekoppeld aan uitbreiding van de militaire industrie in Europa en Nederland, de Europese solidariteit. Het bevordert de bondgenootschappelijke verdediging op langere termijn, ook als de VS minder dan voorheen ons steunt. Het stimuleert ook de trans-Atlantische band omdat het aantoont dat Europa in het nieuwe mondiale spanningsveld veiligheid en defensie serieus neemt. Het versterkt de geloofwaardigheid en effectiviteit van de EU en NAVO, de traditionele hoekstenen van de Nederlandse veiligheid. Het zendt een krachtig signaal naar Rusland dat Europa, ook zonder de VS, in staat zal zijn om Oekraïne te blijven steunen en daarmee ook de weerszinwekkende strategische doelstelling van Rusland onbereikbaar te maken.

Tot slot, de oorlog in Oekraïne en Europese beslissingen over steun, de houding t.a.v. Rusland en uitbreiding van de eigen militaire capaciteiten kunnen niet los worden gezien van (1) de oorlogshandelingen van de door Iran gesteunde Houthis groepering tegen Westerse schepen in de Rode Zee en de cybercommunicatiekabels daar op de bodem; en (2) de Chinese agressie tegen Taiwan en andere landen in de Zuid-Chinese Zee. David Cameron waarschuwde terecht voor de parallellen met 1938. En Hal Brands, een vooraanstaande hoogleraar op het gebied van internationale veiligheid herinnerde ons recent in het invloedrijke tijdschrift Foreign Affairs eraan dat wereldoorlogen niet met een grote klap beginnen maar door de koppeling van enkele grotere regionale conflicten. De maatregelen die Europa treft

vis-a-vis Oekraïne en Rusland gaan mede bepalen of de komende jaren zich positiever ontwikkelen dan de jaren na 1938.